

Bujdosó Alpár

Szabó Nóra kiállításához*

- Egyetemi Könyvtár, Budapest
- 2009. június 20.

■ Mindketten – SZABÓ NÓRA is, én is, sőt rajtunk kívül is jónéhányan – az írás vonzásában élünk. Meglehet, más-más oldalról közeledünk hozzá. Szabó Nóra jelet, betűt, írást kreál, mely üzenetet közvetít(het); ez az írás képirás – de erről később. A magamszórúek az írást adotttnak veszik, jól ismert jelekből, betűkből szavakat, mondatokat, esetleg jól-formált üzeneteket építenek grafikai formák közé, tárgyak felületére, abban a reményben, hogy ez a körülvevő közeg átformálja, kiegészíti mindazt, amit a mondatok nem tudnak elmondani. Bepillantottam Szabó Nóra életrajzába: ő is megjárta azt az utat, melyet annak idején jónéhányan mi is megtettünk. Magyarországról Ausztrián át Washington DC-be, New Yorkba, majd Kaliforniába került, s ez már önmagában elég sok új benyomást hozott. Én is direktben kerültem New Yorkba, még Ausztriát is kihagytam, és az új világ annyira meglepett, annyira új volt, hogy a várost, ahová érkeztem, elneveztem Pepsodent-városnak. Nóra nem sokat beszél erről az időről, de biztos vagyok benne, hogy ő is tágra nyitotta szemét az új benyomások láttán. De mindez nem elég. Férjével bejárta a világot, Dél Amerikában, Afrikában Tanzániában és Egyiptomban, a Távol-Keleten pedig Japánban, Kínában és Thaiföldön is járt. Igencsak sok a látvány ezekben az országokban, más a világ, mint minálunk, de ami alapvetően meglepi a nyitott szemmel járkáló látogatót az az, hogy másképpen írnak. Az egyik balról jobbra, a másik jobbról balra, a harmadik felülről lefelé – az írásjelekről nem is beszélve. Pár évvel ezelőtt Berlinben a Pergamon-múzeumban egy kiállítás volt látható a világ írásformáiról, az írás kialakulásáról, azokról a változásokról, melyeket az ősi társadalmakban magával hozott. És csupán pár hónapja derült fény arra, hogy az inkák írásában ugyanazt a hangot, ugyanazt az értelmező mássalhangzót nem egy, hanem több írásjel is jelölhette. Sőt: inkább ez volt az elterjedt gyakorlat, mint az, hogy az o hang mindig köralakú legyen. Ennek ellenére jól el tudták olvasni, tudták értelmezni. Az ókori Babylonban élő népek nem ugyanazon a nyelven beszéltek. Az írás kötötte össze őket: az akkádok ugyanazt olvasták ki a szövegből, mint a sumérok, a hettiták vagy az elámiaiak. Mi tehát az írás titka? Mi az, ami ilyen központi szerepet biztosít neki? És ha a sok nyelven beszélők az íráson keresztül kommunikálni tudnak, vagy az egy-

SZABÓ NÓRA
Az írás útja, részlet a kiállításról; © fotó: Rosta József

nyelvűek több jelből ugyanazt tudják rekonstruálni, elképzelhető-e, hogy van olyan írás is, mely nem hangokba, szavakba, nyelvre fordítható üzenetet hordoz? Vajon érdemes-e eltöprengeni azon, hogy melyik jel jelenti Szabó Nóra hieroglifái közül az o hangot? Vagy inkább arról van-e szó, mint a képirásban: egyes jelek (Kínában, Egyiptomban) egész fogalmakat jelöltek? Vagy egyikről sem?

Egyikről sem. A kép: látvány. Csak úgy tudjuk olvasni, mint látványt. Csak úgy tudjuk megfejteni, ha közel megyünk hozzá: az egyikben még asszociálható a sorokba fogott kézirás, vagy akár valamilyen megfeythetetlen jelek sora, de a másikon már nem: mint a költöző madarak szigorú rendje összfel, titokzatos színes foltok vonulnak balról jobbra, vagy jobbról balra, arra várva, hogy megfejtsük üzenetüket. De – jaj! – baj van: még ide is beférkőznek a kézirás ákombákombái, melyek felerősítik azt az érzést, hogy ezt itt olvasni kell. A művész egyik képén elcsodálkozom azon, hogy az írás vonulatába bevonja a tengerészet zászlójelrendszerét is, ahol a ragasztószalagok együttese mímeli ezeket a jeleket, melyek aztán összesűrűsödnek és sztélékre rendeződnek, mint *Hammurápi szúzái* törvényoszlopán.

Nemrégiben nyílt meg a bécsi MUMOK-ban *Cy Twombly* életműkiállítása. A dolgok furcsasága az, hogy sok művében ő is az írásra utal vissza. Akár úgy, hogy ez olvasható és értelmezhető, de úgy is, ahogy Szabó Nóra is teszi: mímeli az írást. De nemcsak nála, sok más művésznél is találkozom hasonló fenoménnel. Vajon mit inspirál – általában – az írás beépítése a látványba, mire hív meg? Nem akarom megfejteni a titkot. Talán nem is tudom.

De megint visszajutottunk az írás ősi képéhez, az írás eredeti üzenetéhez. Itt kapcsolódik ismét össze Szabó Nóra művészete azokéval, akik – éppen a másik oldalról közelítve sztéléket próbálnak felállítani.

Régebben az írástudók nagy tiszteletnek örvendtek. Szabó Nóra az írás tudója. Arra kérem Önöket, hogy menjenek közel a képekhez, olvassák el a felkínált üzenetet. Megragadó élményben lesz részük.

* Elhangzott Szabó Nóra *Az írás útja* című egynapos kiállításának megnyitóján.

Vékony Délia

Szabó Klára Petra Art and Style című kiállítása

- VILTIN Galéria, Budapest
- 2009. május 27 – július 4.

■ Zsúfolt volt a nyár eleje a VILTIN Galériában, hiszen a júniusi kiállítás alkalmával száz fiatal vert tanyát hat hétre a galéria nagy, világos terében. SZABÓ KLÁRA PETRA beköltöztette nemcsak a családját, hanem egész baráti és haveri körét, sőt, még olyan embereket is, akikkel csak futólag találkozott. Azért ne ijedjünk meg, nem egy Big Brother-szerű elvetemült performanszról, hanem csak a galéria falain rendezetten sorakozó pici akvarellekről volt szó. A száz fiatal egészalakos portréját nézegetve azonban a látogatónak az az érzése támadt, hogyha a modellek lelépnének a papírról, isteni traccspartiba és buliba kezdenének. A galéria megtelt kedves, sokszor mosolygó, dinamikus emberekkel, az egyetemi szubkultúra felhőtlen hangulatával. A kiállítás alapélménye a személyesség és közvetlenség érzésével jellemezhető a legjobban. Ezen az összbenyomáson belül leginkább egy műfaji összetevőre, a festői vonalra, egészen pontosan a portréfestészeti hagyomány tovább vitelére, és egy másik, bár ettől természetesen nem független, meglehetősen összetett elemre, az öltözködésről, a divatról, a reklám- és média-kultúráról való gondolkodásra irányulhat a néző figyelme.

SZABÓ KLÁRA PETRA
Aneta
felső:
second hand
harisnya:
H&M
szoknya:
second hand
cipő:
Aldo
táska:
Zara

SZABÓ KLÁRA PETRA
Fanni
pulcsi:
BNV
szoknya:
Jeans Club
cipő:
Nagykanizsa
harisnya:
Caldezonía

A festőiség finom, a technikát tökéletesen uraló, kisméretű akvarellek formájában mutatkozik meg: olyan „nőies” kifejezőeszközként, amely a nagyméretű olajképek súlyosságával szemben, a vízben oldott, folyatott festék érzékeny és bensőséges világát tárja elénk.

Szabó Klára Petra fotók után, természetes környezetükben festi meg a barátait, akik hol pózolnak, hol szégyellősen visszahúzódnak, hol pedig megpróbálnak természetesen viselkedni. Mindegyik képen a modell a hangsúlyos: hol kidolgozottabb, hol vázaltszerűbb alakjuk ellenére a személyiségük mindenhol érzékelhető.

Portrékról beszélünk tehát, és az emberekről, akiknek a személyisége átsugárzik a képeken. És persze ennek kapcsán felmerülhet a kérdés, mi is a helyzet ezzel a műfajjal, szükség van-e még egyáltalán portrékra? Szabó Klára, mintha azt állítaná, hogy az emberi lét örök, és egyben örökké változó téma, tehát portrét festeni mindig lehet. Igazolással nagy mesterek emlékével szövi át a mai hétköznapokat. A festői hagyományok követése olyan munkáiban is megjelenik, mint például *Fanni* vagy *Kati* portréja. Az utóbbi akár klaszikus beállításnak is mondható: a lány elmerengve néz ki a sötét szobabelsőbe nyíló napfényes ablakon. A tradicionális (meg)világítás, a fénykezelés és a bensőséges hangulat a holland festészet aranykorát: Vermeer, Frans Hals vagy – ha már művésznőről beszélünk – Judith Leyster munkásságát juttatja az eszünkbe. A képeket elnézegetve hálások vagyunk, és talán kicsit meg is könnyebbülünk, hogy az életigenlés, a hétköznapok iróniájának és szépségének érzékeltetése, amely (többek között) szintén a hollandok nagy vívmánya volt, nem kényszerít minket a depressziós, egzisztenciális kétségbeesés – szintén létező – vidékeire.

A festői hagyomány hangsúlyozása egyébként tetten érhető a művész más munkáiban is. Így például a *Kékszemű önarcképén*, amelyen (bár nem szerves része a kiállítás anyagának) jól érzékelhető a klasszikus beállítások követése: a művész önmagát félalakos portréként, a néző felé forduló, a képből kitekintő pózban, Goyához hűen, fekete háttér előtt, fekete ruhában – a valóságban barna szeme ellenére –, kék szemmel ábrázolja. Talán kis visszautalás is rejlik ebben a portréfestészet történetének kisebb-nagyobb művészi torzításaira, amikor a (rég) mesterek a modell státuszának emelése kedvéért nemcsak az öltözetet, hanem a modell vonásait is hajlamosak voltak megváltoztatni.

Visszatérve a feltett kérdésre, hogy mit is jelent a portréfestészet ma, a válasz, amit Szabó Klárától kapunk, egyértelmű: a munkák nem a hősiesség, az emelkedettség, (s csak részben) a társadalmi státusz megjelenítéséről szólnak, hanem legfőképpen a közvetlenség és a személyesség kifejezéséről.

Ez az irány női megközelítésmódot érzékeltet, amelyet Simon Baron-Cohen az *Elemi különbség* (2006) című könyvében,¹ az empátiával, az empátiát pedig a másikkal való azonosulási vágygal, illetve a másik felé irányuló érdeklődéssel azonosítja. Felhívja a figyelmet arra is, hogy a nőknek mindig fontosabb, hogy mi történik a barátokkal, családtagokkal, fontos a kapcsolat, kapcsolattartás és a folyamatos információ-csere.

Mintha ez az *empátia* jelenne meg a kis akvarellekben is, betekintést adva és engedve a modellek személyiségébe is. Azok pedig néhol csak mosolyognak ránk, máshol pedig a felvett pózokkal, testhelyzetükkel is érzékeltetik személyiségüket, mint például *Bene*, aki zsebre tett kézzel, napszemüvegben, lazán

és vagányan szemléli a világot, vagy *Aneta*, aki láthatóan azt szeretne volna, hogyha szexis modell-beállításban örökítik meg (a lábtartáson azért még dolgozni kell).

A személyesség hangsúlyozása azonban nemcsak az arcok és testhelyzetek ábrázolásán keresztül jelenik meg. A sorozat és a kiállítás másik, legalább ilyen hangsúlyos része a divat és a média-kultúra hangsúlyozása, így például minden képhez tartozik egy rövid szöveg, felsorolás a modell ruháiról, amit a művész *Art and Style* blogján² a címekhez mellékel. Hasonló felsorolásokkal divatkatalógusokban és -lapokban, esetleg programajánlók hátsó oldalain találkozhatunk: a csinos nők és férfiak, utcán megállított lányok és fiúk mellett ott szerepel a ruhák és kiegészítők márkája és ára, vagy éppen a származási helye. A divatot és a modelleket általában egy személytelen képpel, egy ál-világgal azonosítjuk. A reklám és médiadömping, illetve a vásárlói társadalom következményeként életünk egyik célja és szerves része lett, hogy minél jobb ruhákban, minél márkásabb cuccokban járjunk. Ugyanakkor ezeknek a márkáknak nincs valódi, kézzelfogható értékük, egy fiktív, image-világ szimulált termékei, ahol pusztán a promóció és a marketing gerjeszti, hajtja fel az árat. Ál-státusz-szimbólumok, amelyek mégis befolyással vannak mindennapi életünkre, pedig látszólag semmi személyes nincs egy Nike cipőben vagy egy Adidas felsőben: mindenki, aki megteheti, ilyet hord, sokmillió azonos darab készül belük.

Szabó Klára szerint azonban igenis, lehet személyes a divat, hozzánőhetünk, érzések és szeretet is fűzhet minket egy-egy ruhadarabhoz úgy, hogy az a részünké válik, minket képvisel. A blogról például megtudhatjuk, hogy míg Zsuzsi örökölte a cipőit, addig Noémi a tesójától kapta a nadrágját, Tamásé pedig ugyan Pekingből van, de japán, Aliz harisnyája ugyanakkor a mamájától van kölcsönbe (de, hogy neki honnan van azt nem tudja), Niels viszont a pólót az unokatesótól kapta, illetve a sálját a mamájától, aki azt egy tüntetésen viselte... Hát így válik tehát a divat személyessé.

A személytelen személyesség tételének gesztusa megjelenik a művész installációiban is. A *Beszélgetések Tamással* (2007)² például a művész és férje (táv)kapcsolatának szimbóluma úgy, hogy közben az installáció az internet és a skype személytelenségére, „tértelenségére” és múlandóságára is felhívja a figyelmet. Az Internet – a művésznő szavaival élve – egy steril tér, hiszen nincs benne semmi testi, csak image-ekkel, képekkel beszélgetünk. Ebből a szempontból pedig az internet körülbelül pont annyira személyes, mint az *art and style* anyagban a divat: egy technika, egy „ál-világ” segítségével kapcsolódunk össze azokkal, akiket szeretünk.

Így találunk élhető és privát tereket a hálózatban, a vásárlói társadalomban, a globalizált információ világban, így tesszük személyessé az egyébként teljesen személytelen és testetlen világot: saját képünkre formáljuk és érzelmileg kapcsolódunk hozzá. Szabó Klára modelljei jól érzik magukat ebben a világban. És miért is ne? Ez a legokosabb dolog, amit mindannyian tehetünk.

2 <http://artstyle.blog.hu/>

Szabó Klára Petra 1981-ben született Hódmezővásárhelyen. Hódmezővásárhelyen és Budapesten él és dolgozik. 2008-ban ösztöndíjjal a dániai Folk Academy of Helnaes képzőművészeti karán egy szemesztert hallgat. 2009-ben a Nyugat-Magyarországi Egyetem formatervező szakán szerez diplomát. Munkásságát számos belföldi és külföldi díjjal ismerték el. Több egyéni és csoportos kiállításon szerepelt, 2007-től tagja a Fiala Képzőművészek Stúdiójának.

1 Simon Baron-Cohen úgy tesz határozott különbséget a „női” és a „férfi” agy között, hogy a nemi megkülönböztetést főként a két „agytípus” leírására használja, és leszögezi, hogy mindkét agytípus előfordulhat a másik nem képviselőjében, és fordítva.